

## اولین سفیر زن ایرانی

۱۱ اسفند ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۳۳

مهرانگیز دولتشاهی اولین سفیر زن ایرانی بود که به عنوان سفیر ایران در دانمارک فعالیت خود را آغاز کرد.

مهرانگیز دولتشاهی فرزند دوم محمدعلی میرزا شکوه الدوله، وزیر اسبق پست و تلگراف و تلفن و مادرش اخترالملوک هدایتخواهر صادق هدایت) دختر اعتضادالملک(هدایت قلی) هدایت بود. وی به سال ۱۲۹۶ش در تهران متولد شد. [۱] محمدعلی دولتشاهی از رجال مشهور کرمانشاه بود که در گذشته سمت وکالت مجلس را داشت. وی از منسوبان یکی از همسران شاه (عصمتالملوک همسر چهارم رضاشاه) بود. [۲]

در شهریور ۱۳۱۲ که فروغی به جای مهدیقلی هدایت زمام نخست وزیری را به دست گرفت، محمدعلی دولتشاهی را به عنوان وزیر پست و تلگراف و تلفن انتخاب کرد. وی جزء وزرایی بود که برای اولین بار مقام وزارت می گرفت. [۳] در واقع این دومین کابینه دوره نهم قانونگذاری به ریاست محمدعلی فروغی (ذکاءالملک) بود که دولتشاهی مدیر پست و تلگراف و تلفن آن بود. [۴]

محمدعلی دولتشاهی از جمله کسانی بود که بعداً به صف مخالفان مصدق پیوست. [۵] اسناد مربوط به عملکرد محمدعلی دولتشاهی در سمت وزارت پست و تلگراف و تلفن موجود است. [۶]

مهرانگیز دولتشاهی همچنین خواهر مهین دولتشاهی، همسر مظفر فیروز بوده است، که از جمله مشاغل مظفر فیروز میتوان به وزارت کار در کابینه احمد قوام اشاره کرد. [۷]

مهرانگیز دولتشاهی تحصیلات ابتدایی را در مدرسه زرتشتیان و متوسطه را در مدرسه آمریکاییها به پایان رساند و سپس برای ادامه تحصیل راهی آلمان شد. در ۱۳۱۸ش با مهندس انصاری، رئیس اسبق بنگاه مستقل برق ازدواج کرد. او که در سال ۱۳۲۰ش به اتفاق همسرش به آلمان سفر کرده بود تا کارخانه ذوب آهن را تحویل بگیرد، به لحاظ همزمانی سفرش با جنگ جهانی دوم مدت ۵ سال در آنجا توقف کرد و با استفاده از این فرصت در دانشکده علوم هایدنبرگ به تحصیل پرداخت و پس از اخذ مدرک دکترای فلسفه و علوم اجتماعی، به ایران مراجعت کرد. [۸]

مشاغل

دولت‌شاهی در ۱۳۳۳ به عنوان کارشناس در بنگاه عمران و اصلاحات اجتماعی مشغول به کار شد و به ریاست اداره آموزش اجتماعی بنگاه مذکور رسید. در دوره‌های ۲۱، ۲۲ و ۲۳ در کرمانشاه به نمایندگی رسید و مدتها دبیر شورای عالی جمعیت‌های زنان ایران بود. این شورا در اسفند ۱۳۳۷ به ریاست اشرف پهلوی تشکیل شد و پس از هشت سال فعالیت به دلیل عدم موفقیت منحل شد. [۹]

وی مؤسس و رئیس جمعیت راه نو بانوان بوده و در انجمن معاونت زنان، سازمان زنان، سازمان زنان دمکرات ایران، انجمن حمایت زندانیان جمعیت خیریه فرح پهلوی و سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی عضویت داشت. [۱۰] دیگر مشاغل او عبارت بودند از: عضویت جمعیت مبارزه با سرطان، عضو شورای بین‌المللی زنان، عضو کمیته حقوق بشر، دبیر کمیسیون روابط بین‌المللی جمعیت‌های زنان، نماینده مجلس شورای ملی و عضو حزب ایران نوین بود.

وی نیز در گذشته عضو حزب دمکرات قوام السلطنه بود و جمعیت راه نو بانوان را نیز بنیان نهاده است. [۱۱]

مهرانگیز دولت‌شاهی از اعضای اولیه و بنیانگذاران کانون متری بود که ریاست آن را حسنعلی منصور بر عهده داشت. کانون متری که در ابتدا «گروه پیشرو» بود و سپس نام «کانون متری» را بر خود نهاد، هر چند به ظاهر مقاصدی غیر سیاسی و عمدتاً فنی، اقتصادی و اجتماعی را در اساسنامه خود گنجانیده بود، با این حال در زمانی نه چندان طولانی در رأس تشکلهای سیاست پیشه آن روزگار قرار گرفت. [۱۲] شایعاتی از سوی اعضای فراکسیون کانون متری در مجلس ۲۱ بوجود آمد که علم نخست وزیر، جای خود را به منصور، رهبر این حزب در دست تأسیس خواهد سپرد.

ساواک در ۲۵ آبان ۱۳۴۲ گزارش کرد که این حزب جدید با نام «نهضت ششم بهمن» و تحت رهبری منصور موجودیت می‌کند؛ اما این نگرانی برای آنان وجود داشت که این حزب نیز مانند دو حزب ملیون و مردم مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد؛ لذا منصور به اتفاق هیئتی مرکب از نمایندگان فراکسیون ائتلافی نهضت ششم بهمن، به منظور به استحضار رساندن این حزب در بیست و نه آبان با شاه ملاقات کردند. مهرانگیز دولت‌شاهی نیز جزء این کمیته نوزده نفره مرکزی نهضت ائتلافی بود.

پس از دیدار با شاه در همان روز در صحن علنی مجلس ۲۱، تشکیل حزب ایران نوین اعلام شد. [۱۳] در اردیبهشت ۴۳ مهرانگیز دولت‌شاهی جزء شصت عضو شورای مرکزی نخست حزب ایران نوین قبل از نخست وزیری منصور بود که بسیاری از آنان در هیئت اجراییه و دستگاه رهبری حزب عضویت داشتند. [۱۴] پس از ترور منصور [۱۵] و مرگ او در ۶ بهمن ۴۳، هویدا کابینه خود را به مجلس معرفی کرد. در همان جلسه رأی اعتماد گرفته شد و عده‌ای از جمله نخست وزیر، رئیس مجلس و... سخنرانی کردند. از جمله سخنرانان مهرانگیز دولت‌شاهی بود که به دوستی و سوابق بین منصور و هویدا اشاره کرد و گفت: «... آقای هویدا همانطور که در حزب ایران نوین گفتند، مدت ۲۲ سال با منصور زندگی کردند، فقط دوست و همکار نبودند، من خود شاهد دوستی و همکاری و همفکری هویدا و منصور در آلمان و بعداً در ایران بودم. چکیده افکار و عقاید و شور و حرارت او نزد هویدا است...» [۱۶]

در مهرماه ۱۳۴۵ رهبران حزب ایران نوین تصمیم گرفتند با برگزاری سمیناری با عنوان «زنان حزب ایران نوین» و بهره گیری از نفوذ افرادی؛ مانند اشرف پهلوی، زمینه های حضور و فعالیت جدیتر و چشمگیرتر زنان را در حزب فراهم آورند. این سمینار در ۲۵ مهر ۱۳۴۵ گشایش یافت. سازمان زنان حزب ایران نوین که گاه با نام سازمان بانوان حزب نیز از آن یاد می شد، در ۲۷ آذر ۴۶ افرادی را از جمله مهرانگیز دولتشاهی به عنوان اعضای شورای عالی آن سازمان انتخاب و معرفی کرد [۱۷]. وی همچنین از اعضای فراکسیون ایران نوین در مجلس ۲۲ بود. [۱۸]

در آبان ۴۵ مهندس هوشنگ کمانگر نماینده مجلس شورای ملی از حزب ایران نوین اخراج شد. وی رئیس کمیسیون فرهنگ و هنر بود و طبق گفته خودش عده ای با تبانی، خانم دولتشاهی را کاندیدای ریاست کمیسیون کردند. در جریان رأی گیری هر دو نفر مساوی شدند و با استعفای خانم دولتشاهی، کمانگر رئیس کمیسیون شد؛ ولی از آنجایی که وی از سوی طرفداران خانم دولتشاهی مورد تهدید قرار گرفت، از حزب کناره گیری کرد. [۱۹]

طبق بسیاری از اسناد، نامبرده جزء ۴۰ نفر اعضای اصلی هیئت اجرایی حزب ایران نوین [۲۰] و نیز از اعضای کمیته مرکزی فراکسیون پارلمانی حزب ایران نوین در مجلس شورای ملی بوده است. [۲۱]

در دی ماه ۱۳۴۷، مهرانگیز دولتشاهی به عنوان نماینده مجلس توسط هویدا از عضویت مرکزی حزب کنار گذاشته شد. [۲۲] در بهمن ۴۷ که محمدرضا شاه در سفر خارج به سر می برد، هویدا در کادر بالای حزب ایران نوین تصفیه مهمی را انجام داد و ۱۱ نفر را از کادر رهبری حزب کنار گذارد. از جمله این افراد مهرانگیز دولتشاهی بود؛ [۲۳] اما وی همچنان در خود حزب فعالیت داشته است. چنانچه از حوزه انتخابیه کرمانشاه به عنوان عضو فراکسیون پارلمانی حزب ایران نوین در مجلس شورای ملی معرفی شد [۲۴] و همچنین در معرفی رؤسای کمیسیونهای اختصاصی حزب، وی به عنوان رئیس کمیسیون امور خانواده انتخاب و معرفی شد. [۲۵]

وی همچنین جهت شرکت در کمیته اجرای شورای بین المللی زنان به کشورهای ایتالیا، اسرائیل، آلمان و شوروی مسافرت نمود. طبق روایت ساواک وی مروج فرهنگ غرب در راستای اهداف دین زدایی رژیم پهلوی بود و به پاس این خدمات نشانهای تاجگذاری و درجه ۲ سپاس دریافت کرد. [۲۶] در دوره وزارت عباسعلی خلعتبری در وزارت امور خارجه ایران، از مهرانگیز دولتشاهی برای تصدی سفارت ایران در دانمارک دعوت به عمل آمد و وی به عنوان اولین سفیر زن عازم سفارت ایران در دانمارک شد و تا زمان پیروزی انقلاب ۱۳۵۷ به این مأموریت ادامه داد.

دولتshاهی بعد از سه دوره نمایندگی مجلس به عنوان اولین سفیر زن ایرانی در دانمارک بود که مدتها به نمایندگی از ایران در شورای بین المللی شرکت داشت و هفت سال و سه ماه رییس شورای مذکور بود. وی همچنین مقالات متعددی در مجلات داخلی به رشته تحریر در آورده است. [۲۷] انتخاب وی در مقام سفیر به عنوان یک کار نمایشی و گشایش راه ورود زنان ایران به عرصه

دیپلماسی بود، وگرنه روابط ایران و دانمارک از نظر سیاسی اهمیت چندانی نداشت و امور سفارت ایران در کپنهاگ نیز عملاً به وسیله کادر دایمی سفارت اداره می شد. [۲۸]

سرانجام دولتشاهی در کنار ۹ سفیر و نماینده دیگر از ایران در خارج از کشور، در تاریخ ۲۷ دی ۱۳۵۷ و با زمزمه های انقلاب مردم ایران توسط وزیر امور خارجه وقت دولت بختیار از کار برکنار شد. [۲۹]

دولتشاهی بعد از انقلاب برای همیشه راهی فرانسه شد. وی یکی از مبتکران قانون حمایت خانواده بود که حق طلاق را برای زنان به رسمیت می شناخت و اختیار همسر دوم را توسط مرد منوط به اجازه همسر اول می کرد.

او در سال ۱۳۸۱ کتابی به نام "جامعه، دولت و جنبش زنان ایران" نوشت که یکی از اسناد مهم تاریخ فعالیت زنان ایران است. این کتاب از آخرین نوشته های مهرانگیز دولتشاهی است. سرانجام دولتشاهی در ۲۹ مهر ۱۳۸۷ در پاریس درگذشت.

پی نوشت ها:

[۱]. حزب ایران نوین به روایت اسناد ساواک، ج ۱، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۰، چاپ اول، ص ۱۲۴.

[۲]. عاقلی، باقر؛ نخست وزیران ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی، تهران، جاویدان، ۱۳۷۴، چاپ دوم، ص ۴۳۱.

[۳]. عاقلی، باقر؛ خاطرات یک نخست وزیر، تهران، علمی، ۱۳۷۱، چاپ دوم، ص ۷۸.

[۴]. تغییر لباس و کشف حجاب به روایت اسناد، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸، چاپ اول، ص ۶۲.

[۵]. عاقلی، باقر؛ نخست وزیران ایران، پیشین، ص ۷۲۹.

[۶]. یزدانی، مرضیه؛ اسناد پست و تلگراف و تلفن از دوره رضاشاه، تهران، اسناد ملی ایران، ۱۳۷۸، چاپ اول.

[۷]. سمیعی، احمد؛ سی و هفت سال، تهران، شبویر، چاپ سوم، ۱۳۶۶، ص ۸۰.

[۸]. حزب ایران نوین به روایت اسناد ساواک، ج ۱، پیشین.

[۹]. کسری، نیلوفر؛ زیر نظر باقر عاقلی، تهران، نامک، ۱۳۷۹، چاپ اول، ص ۱۲۳.

[۱۰]. حزب ایران نوین به روایت اسناد ساواک، ج ۱، پیشین.

[۱۱]. دولتمردان عصر پهلوی به روایت اسناد ساواک، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۵، چاپ اول، ص ۴۶۷.

[۱۲]. شاهدی، مظفر؛ سه حزب مردم، ملیون، ایران نوین، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای معاصر، ۱۳۸۷، اول، ص ۴۶۰.

[۱۳]. همان، ص ۴۶۷.

[۱۴]. همان، ص ۵۰۱.

[۱۵]. تصویب کاپیتولاسیون سرلوحه کارهایش بود.

[۱۶]. سفری، محمدعلی؛ قلم و سیاست از هویدا تا شریف امامی، تهران، نامک، ۱۳۷۷، چاپ اول، ص ۳۲.

[۱۷]. شاهی، مظفر؛ پیشین، ص ۶۸۲.

[۱۸]. همان، ص ۷۵۲.

[۱۹]. حزب ایران نوین به روایت اسناد ساواک، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۳، ج ۲، چاپ اول، ص ۱۰۶.

[۲۰]. همان، ص ۲۷۱ سند مورخ ۳۱/۰۲/۴۶ و ص ۳۸۸ سند مورخ ۳۰/۱۰/۴۶.

[۲۱]. همان، ص ۳۹۵ سند مورخ ۲۵/۱۱/۴۶.

[۲۲]. حزب ایران نوین به روایت اسناد، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۴، ج ۳، چاپ اول، ص ۱۰۵.

[۲۳]. سفری، محمدعلی؛ پیشین، ص ۲۲۹.

[۲۴]. حزب ایران نوین به روایت اسناد، ج ۳، ص ۱۸۹.

[۲۵]. همان، ص ۳۳۰.

[۲۶]. رجال پهلوی به روایت اسناد ساواک عبدالله ریاضی، پیشین، ص ۹۶.

[۲۷]. حزب ایران نوین به روایت اسناد ساواک، ج ۱، پیشین، ص ۱۲۴.

[۲۸]. طلوعی، محمود؛ بازیگران عصر پهلوی از فروغی تا فردوست، تهران، علم، ۱۳۷۳، ج ۲، چاپ دوم، ص ۶۷۱.

[۲۹]. سمیعی، احمد؛ پیشین، ص ۱۶۶.

منبع: سایت پژوهشکده باقرالعلوم

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۹۶۹۲/اولین-سفر-ایرانی-زن-سفر-اولین>